

## РЕЦЕНЗИЯ

*от проф. д.изк. Елисавета Борисова Вълчинова-Чендова  
(Институт за изследване на изкуствата – БАН, Нов български университет),  
проф. напр. 8.3. Музикално и танцово изкуство*

по конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“,  
катедра „Теория на музиката“ към ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“,  
научна област 8. Изкуства, проф. напр. 8.3 Музикално и танцово изкуство  
(специалност „Хармония“),  
обявен в Държавен в-к (брой 82 от 14.10.2022)

**с единствен кандидат: доцент д-р НИКОЛАЙ СТЕФАНОВ ГРАДЕВ**

### ПРЕДСТАВЯНЕ НА КАНДИДАТА

Николай Градев е утвърден изследовател и преподавател в полето на музикалната теория и конкретно в специалността „хармония“. След завършване на висшето си образование с „Музикознание – музикална теория“ постъпва в НМА „Проф. Панчо Владигеров“ като асистент по хармония на проф. Парашкев Хаджиев. Това е началото на неговата повече от тридесетилетна преподавателска дейност. От 1992 е преподавател и в НМУ „Любомир Пипков“, преподава и в СУ „Свети Климент Охридски“ през периода 2011 – 2017. Успоредно с това в периода 1999 – 2008 работи като музиколог в сектор „Музика“ на Института за изследване на изкуствата – БАН.

През 2013 защитава образователната и научна степен „доктор“. Главен асистент в НМА е от 2008, доцент – от 2015. Освен хармония от 2017 преподава и „Въведение в теорията на музиката“.

Автор е на публикации, посветени на музикалния език на автори като Димитър Ненов, Петко Стайнов, Веселинов Стоянов, Любомир Пипков Александър Райчев, Лазар Николов, Бела Барток, Скрябин, Енеску и др. Оригинални са неговите наблюдения, направени въз основа на конкретен и сравнителен анализ на различни творчески подходи. Специално ще подчертая неговата теория, проектираща „симетричноладовите творчески търсения на българските композитори“.

Като преподавател Николай Градев е автор на два учебника, на учебни програми по въведение в теорията на музиката за студентите от I курс на ТКДФ на НМА (2018) и по хармония за средните музикални училища и училищата по изкуствата (2020). Научен ръководител е на дипломанти по музикознание с профил хармония и по педагогика на обучението по музика. Изнася открити академични лекции и участия в кръгли маси по случай годишнини на Димитър Ненов. Води докторантски курсове по хармония в НМА.

Високо ценена е неговата експертна дейност. Научен рецензент е на монографични изследвания в областта на теорията на музиката.

Той е организатор, автор на регламента и член на жури на всички ежегодни национални (от 2002) и училищни конкурси и състезания по хармония на името на проф. Парашкев Хаджиев (от 1998), проведени в НМУ „Любомир Пипков“, на конкурсите по хармония, организирани от проф. А. Райчев (1993, 1994), на конкурса по хармония, посветен на 250 годишнината от рождението на В. А. Моцарт (2005) и на конкурса по теория на музиката, проведен в рамките на Пети международен конкурс „Млади виртуози“ (2009). Негови възпитаници са десетки ученици, носители на призови отличия от всички конкурси по хармония, проведени в НМУ „Любомир Пипков“.

Главен редактор е на годишния Алманах на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ и на годишното научно издание „Музикална критика“ (от 2021), член е на редакционните колегии на Академичен форум „Интегрална музикална теория“ (2013 – 2014, 2022), „Независим музикологичен портал“ (от 2014), академичното издание на ФНОИ при СУ „Св. Климент Охридски“ „Визуални изкуства и музика“ (от 2020) и на годишното издание на НМА за студентски научни разработки „Studentum opera scripta“ (от 2020). Отговорен редактор е на Издателството на НМА (от 2021).

Получава награда за музиколошко творчество „Книга на годината 2015“, Грамота за принос в развитието на НМУ „Любомир Пипков“ и на българската музикалнопедагогическа школа като част от националното образование и българската култура (2012). Грамота на Министерство на културата на Република България за принос в развитието на българската култура (2010), Първа награда от Републиканската студентска научна сесия (1988).

Член е на секция „Музиколози“ – СБК.

## **КОМЕНТАР НА КОНКРЕТНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ**

Доц. д-р Николай Градев покрива минималните наукометрични изисквания във всяка една група, дейностите му са подробно и коректно описани.

1. Защитеният му дисертационен труд (**група от показатели „А“**, 50 т.) е фундаментално изследване – „Метод за изследване на симетричноладовото музикално мислене на Димитър Ненов“ (Диплома № 000247 / 02.04.2013).

2. **В група от показатели „В“** за конкурса е представен хабилитационен труд, монографично изследване в съответната научна област и конкретно в сферата на музикалната теория – хармония, на тема „Модално-тонални взаимодействия в музиката на Петко Стайнов (върху примери от хоровото творчество на композитора)“ (София: НМА, 2022. ISBN 978-619-7566-18-5, под печат), на който ще се спра отделно (100 т.).

3. **В група от показатели „Г“** доц. Николай Градев има представена активна дейност, надхвърляща посочените 150 т. (общо 180 т.). Това са 7 публикации в сферата на музикалната теория.

В Показател 9 „Статии и доклади, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата“ са включени две статии в сборници от научни конференции на Русенския университет. Първата е посветена на лада като музикалнотеоретична категория, втората – на неговия курс по „Въведение в теорията на музиката“, изцяло изграден по нова собствена учебна програма, той „представлява курс по теория и история на хармонията, в който се изучава проблематиката на цялата система на звуковисочинна организация на музиката на всичките ѝ йерархични равнища“. Това е важен педагогически принос на доц. Николай Градев, основан на неговите теоретични изследвания.

В показател 11 „Студии, публикувани в специализирани издания в областта на изкуствата“ са посочени 5 текста, очертаващи основните тематични полета за научната изява на кандидата през годините след неговата хабилитация за „доцент“.

Едната линия е методът за изследване на симетричните ладове. Освен едноименната студия, тук ще посоча още две публикации.

В текста, посветен на „предизвикания“ паралел между Димитър Ненов и Александър Скрябин („Дзяло“, 2020, № 18), Николай Градев разглежда темата за влиянието на Скрябин върху музикалната стилистика на Димитър Ненов, неаргументирано лансирана в българското историческо музикознание, както подчертава още в началото на текста авторът. Той се основава на исторически конкретна фактология, която е база за неговите анализи. В случая това са думи на самия Ненов. „Начинът на употреба на хемидитоновия симетричен лад в произведения на двамата автори“ Николай Градев разглежда като „своеобразен „лакмус“ за потвърждение или отхвърляне на тезата за влиянието на Скрябин върху музиката на Ненов“ и аргументира „тезата за самостоятелното родословие и съвременната специфика на симетричноладово музикално мислене у Д. Ненов, изведено до равнището на собствена, индивидуално съчинена неомодална композиционна система, която може да бъде основа на цялостни творби или да присъства като подсистемен компонент в разгърнатите музикални форми на големите жанрове. Нейната модерност ни дава основание да открием Димитър Ненов като водеща творческа фигура в българската музикална култура от 20-те-40-те години, чието оригинално композиторско творчество е синхронно вписващ се художествен феномен в разноликата панорама на европейската музика от XX век“.

Студията в сп. „Българско музикознание“ – „Модални аспекти на хармоническата функционалност в музиката на Петко Стайнов (върху примери от хоровото творчество на композитора)“, е свързана с работата му върху хабилитационния труд и апробира основни авторски идеи, които са разгърнати в монографичното изследване.

В „Зараждането на хемидитоновостта и Бетовен“ (В: *Алманах на НМА „Проф. Панчо Владигеров“*, книга 11 – 12, 2020) е проследен произходът на хемидитоничността в произведенията на композитори от XVIII и началото на XIX век.

Друга важна линия е темата за съвременното музикално образование и по-специално – въвеждането на неговия курс в НМА „Въведение в теорията на музиката“.

4. В група от показатели „Д“ Николай Градев има голяма активност (225 при посочени 80).

В показател 16 „Цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и в индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни толове“ има цитирания на две негови статии в публикация на доц. д-р Пенка Марчева, посветена на „Тракийски танци“ от Петко Стайнов и съвременния образователен процес“ в сп. „История“ (2020, № 2), включено във „Web of Science: Emerging Sources Citation Index“ и други бази данни.

В показател 17 „Цитирания в монографии и колективни толове с научно рецензиране“ са посочени 15 негови публикации, цитирани в монографични изследвания, теоретични студии и статии, а в показател показател 18. „Цитирания или рецензии в нереперирани списания с научно рецензиране“ – 9.

5. Дейността в група от показатели „Е“ (180 при задължителни 120 т.) илюстрира педагогическата активност на Николай Градев.

Автор е на две педагогически пособия за НМА, под печат към момента на подаване на документите за конкурса: „Въведение в теорията на музиката. Учебник за студентите от I курс в ТКДФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров“ (София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2022, ISBN 978-619-7566-14-7) и „Хармония. Практически курс. Диатоника (София: НМА „Проф. Панчо Владигеров“, 2022, ISMN 979-0-707671-29-0).

Както подчертах при представянето му в началото, активни са иницираните от кандидата различни проекти за допълнителни форми за работа с неговите студенти и ученици, както и за преподавателите по хармония в специализираните училища по изкуствата. В тях Николай Градев прилага своите теоретични изследвания, например „Национален уъркшоп „Хроматични форми на звуковисочинна симетрия в музиката на XIX век“ в три части, посветени на симетричните ладове.

### **ОЦЕНКА НА ХАБИЛИТАЦИОННИЯ ТРУД „МОДАЛНО-ТОНАЛНИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ В МУЗИКАТА НА ПЕТКО СТАЙНОВ (ВЪРХУ ПРИМЕРИ ОТ ХОРОВОТО ТВОРЧЕСТВО НА КОМПОЗИТОРА)“ (171 с.)**

Интересът на Николай Градев към теоретични проблеми, свързани с творчеството на Петко Стайнов, може да бъде проследен в различни негови публикации през годините. В този монографичен първи по рода си теоретичен труд,

посветен на композитора и конкретно върху примери от хоровата му музика, той обхваща на всички нива звуковисочинната ѝ организация – ладово, хармоникофункционално и макроструктурно. Още в увода е заявена оригиналната авторова позиция, че „хармоническата система на Петко Стайнов е двуфакторна – тя има модално-тонална композиционнотехническа основа. Това разбиране първоначално се формира на базата на слуховите впечатления от музиката на композитора, а след това намира потвърждение и в анализите на произведенията му“ (с. 5). Постепенното, подробно и убедително разгръщане на тази теза и приложеният изследователски подход са важни за музикологичната ни наука приноси.

Насочването към хоровата музика на композитора е аргументирано с жанровата обусловеност на музикалното мислене на Петко Стайнов и „обстоятелството, че именно в жанровете на хоровата музика модално-тоналните взаимодействия са получили тясно взаимопроникване и органичен синтез помежду си на фактурно равнище и специфично модалните хармонически решения там много често функционират автономно“ (с. 8 – 9).

Трудът се състои от увод, три глави, в които последователно последователно се разкриват основанията за разглеждането на хармоничната система на Петко Стайнов като „двуфакторна“, заключение и цитираната литература, в която освен основните теоретични трудове, важни за автора, цялостно са обхванати съществуващите материали *от* и *за* Петко Стайнов, включително научната рефлексия на творчество на композитора. Както споменах по отношение на другите публикации от Николай Градев, той се опира и на съществуващото авторско слово, на фактологията, музикалноисторическите и музикалнотеоретични изследвания и т.н. Така теоретичните му наблюдения са органично изведени и многостранно аргументирани. И това също е неоспоримо качество на неговите текстове.

**Първата глава – „Ладова организация на музиката на Петко Стайнов“** (с. 12 – 73) има, по думите на автора, „систематизационен характер – както по отношение на представянето на ладовата организация на музиката на композитора, така и при разглеждането на научната литература“ (с. 12) и в този смисъл тя очертава изследователското поле и въвежда използваните аналитични подходи, включително терминологичния апарат, с който той служи – *интервалова система, лад, тоналност, модалност*. Текстът на Николай Градев е максимално съдържателно прецизиран и

ясен. Например по отношение на понятието *лад* – въведен е като „интерваловосистемна категория“, като **„видова категория, която е всяко едно проявление на определена интервалова система“** (с.13) (подч. тук и нататък в цитатите е на Н. Г.). Разглеждането на модалността и тоналността не като алтернативни, а като взаимодействащи, е в основата на неговите изследвания, коректно базирани и на други теоретични изследвания, включително от български автори, като например Искра Рачева, Марияна Булева, Божидар Спасов. Но за първи път въпросът за вътрешната логика и динамиката на модално-тоналните взаимодействия се формулира като „теоретичен инструмент за изследване на конкретно композиторско творчество“.

В двете подглави на първата глава Николай Градев въвежда и анализира принципите на ладова организация на музиката на Петко Стайнов и вертикалните фактурни форми на натуралноладовите хармонически решения в хоровото му творчество, като във втората подглава разглежда отделно натуралноладови хармонически решения, основани на обичайната терцова акордика, и натуралноладови хармонически решения от мелодиколинеарен тип. Финалният за тази глава изводът е, че **„необвързаният с конкретна структурна регламентация на вертикала мелодикозвукореден модален композиционен принцип** е факторът, който спомага за **освобождането на вертикалната организация на музиката от класическия терцов принцип на акордообразуване**. Обстоятелството, че в творчеството на Петко Стайнов също се срещат аналогични вертикални структури с мелодиколинеарен генезис, е симптоматично за **дълбочинната проникнатост на музикалното мислене на композитора от модалността**. Това именно е причината в хармоническата система на Петко Стайнов **модалността да придобие ролята на постоянен генератор на същностни изменения на тоналната основа, които довеждат до трансформирането на обичайната тонална функционалност“** (с. 73). Въведох по-дълъг цитат в подкрепа на неговото наблюдение, че мелодиколинеарният подход към фактурата освобождава вертикала от предкомпозиционна структурна регламентация.

В двете подглави на втората глава **„Модално-тонални взаимодействия в областта на хармоническата функционалност“** (с. 74 – 107) е изведена трансформацията на тоналната функционалност в музиката на Петко Стайнов чрез

прецизно субординирани теоретични понятия, приложими и по отношение други типологично сродни явления. Направена е класификация на типовете проявления на хармоническата система според критерия на „**хармоникофункционалната логика**: 1. *тоналност от класико-романтичен тип*; 2. *модално оцветена тоналност*; 3. *тонално оцветена модалност* и 4. *субсистемно проявяваща се в микроплан модалност*“, които са разгледани в **третата глава – „Некласически състояния на тоналността в музиката на Петко Стайнов“** (с. 108 – 158) в „**макроплан**, където се пораждат специфични **некласически състояния на тоналността** – *рехавата тоналност, променлива тоналност, колебаеща се тоналност, многозначна тоналност*, особено характерни за **хоровата музика на Петко Стайнов**“ (с. 107).

Монографичното изследване на Николай Градев е приносно като идея и реализация, представя и анализ на множество подходящи нотни примери, които онагледяват текста. Както вече подчертах, изследователският му подход е оригинален и това определя и преосмислянето на основните характеристики в музикалния език на Петко Стайнов: като започнем от „жанровата предзададеност“ и се вгледаме конкретно в хоровите му произведения с използваната „некласическа тоналност“; централна теза е извеждането на „модалността като генератор на некласически състояния на тоналността, а не разширената хроматична тоналност“, така „тоналният принцип има значението на коренен, основен, а модалният – на привнесен в тоналната система, вторичен“ – „Модалните хармонически решения на композитора прорастват върху тоналната основа, те я разширяват и затова рядко довеждат до изявата на самостоятелна модална функционалност, алтернативна на тоналната“; проследени са модално-тоналните двупосочни взаимодействия. Текстът е ценен с приложимостта на въведения терминологичен апарат и на изследователските подходи при анализи и на други музикални примери, които подлежат на подобно осмисляне. В този смисъл хабилитационният труд има и теоретико-практически приноси. Поздравявам автора за това иновативно изследване, приносно, важно и перспективно за музикалната ни наука.

## **В ЗАКЛЮЧЕНИЕ**

Участието на доц. д-р Николай Градев в конкурса е много убедително. Израз на това са посочените дейности, които го представят във всички групи с изискваните



наукометрични показатели в посочената изследователска област, както и впечатленията ми от неговата друга творческа и педагогическа дейност.

**Подкрепям решение на уважаемите членове на Научното жури кандидатурата на доц. д-р Николай Стефанов Градев да бъде предложена за заемане на академичната длъжност „професор“ в научна област 8. Изкуства, проф. напр. 8.3 Музикално и танцово изкуство (специалност „Хармония“).**

Успех на процедурата!

София, 5 февруари 2023 г.      проф. д.изк. Елисавета Вълчинова-Чендова